

(м. Харків, 19 берез. 2010 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Навч.-наук. ін-т психології, менеджменту, соціал. та інформ. технологій, Каф. прикладної психології. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. С. 83–88.

2. Волюйко О. М. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 5 квіт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 168–171.

3. Методики та інструменти роботи з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом : кн. І : Григоренко А., Дука О., Коваленко Д. та ін. ; ред. Стідз Г., Журавель Т. Київ, 2017. С. 292

4. Гуцев О. В. Подготовка работников пенитенциарной системы к деятельности по ресоциализации осужденных : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Владимир, 2012. 31 с. URL: <https://www.dissercat.com/content/podgotovka-rabotnikov-penitentsiarnoi-sistemy-k-deyatelnosti-po-resotsializatsii-osuzhdennykh/read> (дата звернення: 20.10.2019).

5. Зінченко С. А. Формування повноцінної системи підготовки пенітенціарного персоналу – головна умова практичних змін у Державній пенітенціарній службі України (створення повноцінної системи підготовки кадрів Державної пенітенціарної служби України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/40797> (дата звернення: 20.10.2019).

6. Костенко В. А. Формування професійної компетентності молодшого начальницького складу кримінально-виконавчих установ : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький, 2008. 20 с. 5

7. Пантелеєва В. В. Возможности психологической диагностики инновационной готовности личности и организации. *Вестник российского университета дружбы народов*. 2011. № 3. С. 56–61.

8. Порядок та умови проходження служби в Державній кримінально-виконавчій службі України (на допомогу молодому фахівцю) : навч. посіб. / О. А. Дука, Л. В. Заславська, С. А. Зінченко, І. М. Копотун ; за заг. ред. О. В. Лісічкова. Київ : Держ. пенітенціар. служба України, 2013. С. 7–9

9. Сітовська Л. В. Аналіз сучасного стану готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України // Народна освіта. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3750 (дата звернення: 20.10.2019).

10. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки : указ Президента України від 20.05.2015 № 276/2015 URL: <http://www.ppu.gov.ua/ru/ukaz-prezydenta-ukrayiny-276-2015/> (дата звернення: 20.10.2019).

Одержано 31.10.2019

УДК 347.73

Ліна Володимирівна МІЩЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-4906-8287>

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Розвиток господарських зв'язків в Україні та налагодження партнерських стосунків в світовому економічному просторі потребує відповідних правових засад. Фінансове право, як галузь права розвивається на базі сучасних правових принципів, які встановлюють особливості правового забезпечення фінансової діяльності держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, господарюючих суб'єктів тощо. В умовах орієнтації України до вступу в ЄС та реформування фінансової системи країни потребують удосконалення правові засади взаємодії держави і суб'єктів господарювання, як рівноправних партнерів, де останні виступають як суб'єкти фінансових правовідносин у суспільному виробництві, оскільки від їх діяльності залежить стабільність економічного розвитку в країні.

Необхідність дійсного наукового вивчення принципів фінансового права в даний час не викликає заперечень. Проте деколи необґрунтоване використання даної категорії не завжди забезпечує однозначність її розуміння і коректність при введенні її в понятійно-категоріальний апарат юридичної науки. Складність ситуації посилюється щонайширшою сферою використання самого поняття «принципи фінансового права», який вже перетворився на штамп. Відсутність одноманітності при використанні даного поняття нерідко веде до того, що сутність складових, які ним позначаються, не завжди розрізняються з необхідною точністю, а при використанні його у сфері юриспруденції часто випускаються з уваги правові особливості даної категорії. Дана проблема не зводиться тільки до того чи допустимо термін «принцип фінансового права» розглядати так багатозначно а і торкається змісту структури.

Фінансове право характеризується певними принципами, тобто основоположними засадами, правилами і вимогами, що виражають його найбільш істотні особливості і цілеспрямованість. Проте в науковій літературі зазначається, що перелік принципів фінансового права, представлений у сучасній фінансово-правовій науці, більше виглядає як набір аргументів, що обґрунтовують певні ідеї у сфері публічних фінансів, на жаль, не завжди узгоджені між собою. При цьому частина з них характеризують не лише сферу фінансово-правового регулювання, а й сфери всього публічного права й економічного обороту[1, с. 87].

Фундатор фінансового права України Л. К. Воронова зазначала, що не зважаючи на те, що імперативність при регулюванні цивільних і господарських відносин за часом змінюється, загальні принципи їх бюджетного фінансування

встановлюються фінансово-правовими нормами, і принципи окремих фінансово-правових інститутів мають власний зміст [2, с. 48–50].

Отже, загальні принципи фінансового права визначають основні, загальні підстави формування, розподілу, витрачання та контролю публічних фінансових ресурсів (централізованих та децентралізованих фондів коштів), а особливості фінансової діяльності держави за сферами правового регулювання визначають правові інститути, які мають власні принципи.

Фінансове право правовими засобами відображає вимоги сучасних об'єктивних закономірностей і тенденцій розвитку фінансової діяльності держави. Вчені до загальних правових засобів відносять інституційні явища правової дійсності, що утілюють регулятивну силу права і що відіграють роль її активних центрів: дозволи, заборони, презумпції, принципи, розпорядження, пільги, норми права і тому подібне [3, с. 55]. Діяльність суб'єктів господарювання в системі формування, розподілу та використання публічних фінансів складає окремий фінансово-правовий інститут, правові основи якого базуються, як на загальних принципах фінансового права, так і на особливих.

В сучасних умовах господарювання актуальним є встановлення правових принципів, які визначають нові підстави для розвитку господарських відносин у системі публічних фінансів і повинні враховувати тенденції політичного та економічного розвитку країни. І не зважаючи на те, що держава, органи державної влади, органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання, вони є учасниками господарських відносин і пов'язані з діяльністю всіх суб'єктів господарювання з приводу формування, розподілу та використання публічних фінансових ресурсів.

Принципи вітчизняного фінансового права вперше були сформульовані Є. А. Ровінським стосовно радянського періоду, як принципи фінансової діяльності держави на ті часи [4, с. 21]. Природно, що принципи сучасного фінансового права змінилися при збереженні певної спадкоємності. Так, на переконання Н. І. Хімічевої, в принципах фінансового права відображаються ґрунтовні правила і вимоги, яким повинні відповідати відносини, що виникають в процесі фінансової діяльності держави і органів місцевого самоуправління, насамперед, у сфері оподаткування [5, с. 45]. А. Ковальчук висловлює думку, що фінансове право спирається на принципи, які не базуються лише на статичній, юридично зафіксованій сукупності визначених критеріїв і вимог, але іноді (і нерідко визначальною мірою) на не унормованих чинним законодавством, але усталених у суспільній свідомості правил гри, що не визнають тіньових домовленостей, войовничого волюнтаризму в досягненні поставленої мети [6, с. 48].

Цілком слушним є висновок О. П. Гетманець щодо принципів фінансового права, як основних начал правового регулювання, що виступають своєрідним камертоном всієї наступної нормотворчості у даній сфері суспільних відносин. Вони гарантують безперервність та послідовність нормотворчого процесу, забезпечують взаємозв'язок фінансового законодавства та фінансової політики. Принципи відіграють роль орієнтирів у формуванні фінансового права. Будучи основними принципами нормативного регулювання, вони задають тон усій наступній правотворчості в сфері фінансових правовідносин, гарантуючи її логічність, безперервність та збалансованість. Вони є основними критеріями для оцінки якості фінансової діяльності держави [7, с. 22–23].

Спираючись на надані характеристики сутності та значення принципів для побудови правовідносин важливо визначити правові засади, які враховують особливості фінансової діяльності держави. З цих позицій Л. К. Воронова визначала, що до принципів фінансового права належать наступні: пріоритетність публічних фінансових інтересів у фінансовій діяльності держави; соціальна спрямованість фінансово-правового регулювання; єдності фінансової політики і грошової системи; законності; плановості; владності відносин і верховенства права [8, с. 48–49]. Саме ці фінансово-правові принципи утворюють спеціальну наукову підставу, що фіксує суть об'єкту фінансово-правового регулювання і відображають об'єктивні зв'язки закономірностей розвитку фінансової діяльності держави, що і характеризує фінансове право як галузь права.

У науковій літературі присутньої думка, що основоположні фінансово-правові шачала формуються законодавцем, виходячи з конкретного правового досвіду і правової культури в державі та базуються на основних положеннях правової системи з урахуванням досягнутого рівня розвитку фінансового законодавства. Тому, будучи закріпленими в правових нормах, принципи фінансової діяльності по суті є принципами фінансового права, до яких належать наступні: 1) законності; 2) публічності, гласності, відкритості; 3) розподілу компетенції між законодавчими, виконавчими та судовими органами влади; 4) відповідальності уповноважених суб'єктів; 5) економічної та соціальної спрямованості; 6) економічної безпеки фінансової діяльності держави; 7) єдності цілей фінансової діяльності всіх суб'єктів господарювання; 8) самостійності у встановлених чинним законодавством держави межах фінансової діяльності органів місцевого самоврядування [9, с. 18; 10, с. 17–18]. Зважаючи на всю важливість загальних принципів фінансового права, які є фундаментом побудови його інститутів важливо встановити правові вимоги публічної фінансової діяльності, що охоплює різні об'єкти, суб'єктів в залежності від сфери діяльності.

Господарські відносини, які на сей час поширюються і створюють вагомий внесок у формування валового внутрішнього продукту, а як наслідок і до доходів бюджетних фондів, регламентуються нормами господарського права. Відповідно до Господарського кодексу України (далі ГК України) правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави (ст. 5) [11]. Розмежування відносин у сфері господарювання з іншими видами відносин, зокрема з

фінансовими, відбувається на підставі об'єкту та суб'єкту правового регулювання. Так, у ГК України визначається, що до фінансових відносин належать відносини за участі суб'єктів господарювання, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів, а також відносини за участю суб'єктів господарювання, що виникають у процесі виконання вимог законодавства, яке регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Основи правової регламентації фінансової діяльності держави даються в Конституції України, яка закріплює за вищими органами законодавчої і виконавчої влади керівництво державними фінансами. Подальший розвиток і деталізацію ці основи одержують у спеціальному фінансовому законодавстві держави. Зокрема, в цьому законодавстві чітко розмежовуються фінансова діяльність, що здійснюється державою як знаряддям публічної влади безпосередньо від фінансової діяльності, що здійснюється державою через посередництво органів державного управління підприємствами, установами, організаціями. В сфері загальнодержавних фінансів держава в особі уповноважених фінансових і кредитних установ сама мобілізує, розподіляє і використовує фонди грошових коштів, фінансуючи народне господарство, соціально-культурну сферу, оборону, управління, створення матеріальних і фінансових резервів. Що ж стосується децентралізованих фондів грошових коштів, то держава уповноважує на їх створення і використання підприємства, об'єднання і міністерства. Ці фонди грошових коштів є фінансами галузей народного господарства. З централізованими фондами вони тісно пов'язані податковими та іншими обов'язковими платежами, а при необхідності фінансуванням з них [12, с. 8].

Варто відзначити, що без законодавчого закріплення принципів фінансового права, ринок і його інститути стабільно існувати не будуть, а нормальне і ефективне функціонування економічного обороту може виявитися неможливим. Яким би прогресивним і сучасним не був законодавчий акт, він, за своєю суттю, відображає лише період свого ухвалення. Наприклад, принципи фінансової автономності місцевого самоврядування закріплені у ст. 9 Європейської хартії місцевого самоврядування і базуються вони на наступних положеннях:

1) місцеві власті повинні мати право на свої власні фінансові ресурси; 2) вони можуть вільно розпоряджатися цими ресурсами в межах своїх повноважень;

3) фінансові ресурси місцевих властей мають адекватно відповідати функціям місцевого самоврядування, передбаченим Конституцією та законом;

4) принаймні частина фінансових ресурсів місцевих властей має формуватися за рахунок місцевих податків і зборів;

5) фінансові системи мають бути достатньо різноманітними та гнучкими з точки зору можливості приведення їх у відповідність до зміни вартості здійснення функцій місцевого самоврядування;

6) слабким у фінансовому відношенні місцевим властям має бути надана фінансова підтримка шляхом запровадження процедур усунення фінансових диспропорцій чи інших заходів;

7) субсидії місцевим бюджетам не повинні мати цільового характеру і не можуть скасовувати їх свободу проводити свою політику в межах їхньої власної компетенції.

8) місцева влада звітує про використання субсидій.

9) з метою фінансування капіталовкладень місцева влада повинна мати доступ до національного ринку капіталу [13].

Завершуючи розгляд поняття і значення принципів фінансового права, слід ще раз підкреслити, що, по-перше, принципи фінансового права характеризуються змішаною соціально-юридичною природою і є результатом відображення, як загальносоціальних і економічних, так і спеціально-юридичних його закономірностей. По-друге, вони виступають особливими юридичними поняттями, що адекватно виражають суть фінансово-правового регулювання відповідно до досягнутого рівня її пізнання. По-третє, принципами фінансового права є основоположні засади, закріплені в різних формальних джерелах, а також і ті, що не мають такого закріплення, але отримали загальне визнання в стійкій юридичній практиці. І, нарешті, по-четверте, у функціональному аспекті принципи фінансового права виступають, з одного боку, початковими засадами правового регулювання, що забезпечують узгодженість і ефективність системи юридичних норм, а з іншої – безпосередніми регуляторами поведінки учасників фінансових відносин в окремих сферах суспільства, зокрема у сфері господарювання.

На підставі викладеного можна запропонувати наступне загальне визначення: принципи фінансового права – це закріплені в різних його джерелах або виражені в стійкій юридичній практиці загальновизнані основоположні засади правового регулювання в області публічних фінансів, що адекватно відображають рівень розвитку як самих фінансових відносин, так і механізму їх регулювання.

Список бібліографічних посилань

1. Ніщима С. О. Принципи публічної фінансової діяльності в Україні : монографія. Чернівці : ЧДІЕУ, 2013. 375 с.
2. Воронова Л. К. Общин принципы финансового права и его институтов // Принципы финансового права : материалы международной науч.-практ. конф. (м. Харьков, 19–20. квіт. 2012 р.) / ред. В.Я.Таций, Ю.П.Битяк, Л.К.Воронова. Харьков : Право, 2012.- 320 с.
3. Крохина Ю. А. Финансовое право России : учеб. для вузов. М. : Норма, 2004. 704 с.
4. Ровинский Е. А. Основные вопросы теории советского финансового права. М. : Юрид. лит., 1960. 193 с.
5. Химичева Н. И. Налоговое право : учеб. для вузов. М: БЕК, 1997. 325 с.
6. Ковальчук А. Посилення регулюючого потенціалу фінансового права в публічних правовідносинах. *Публічне право*. 2011. № 1. С. 45–53

7. Фінансове право : підручник / за заг. ред. О. П. Гетманець ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 392 с.
8. Воронова Л. К. Фінансове право України : підручник. Київ : Прецедент ; Моя книга, 2006. 448 с.
9. Фінансове право : навч. посіб. / М. О. Мацелик, Т. О. Мацелик, В. А. Пригоцький ; за ред. В. К. Шкарупи. Київ : Знання, 2011. 815 с.
10. Фінансове право України. Загальна частина : навч. посіб. / за заг. ред. В. П. Нагребельного. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 320 с.
11. Господарський кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 436-IV // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 08.03.2017).
12. Віхров О. П., Ніщимна С. О. Фінансове право : конспект лекцій. Чернівці : ЧДІЕУ, 2002. 280 с.
13. Європейська хартія місцевого самоврядування // Збірка договорів Ради Європи. Київ : Парлам. вид-во, 2000. 205 с.

Одержано 27.10.2019

УДК 343.10(44)

Микола Іванович МОВЧАН,

начальник відділу слідчого управління Головного управління
Національної поліції в Харківській області;

Вікторія Юрївна ЦЕБИНОГА,

слідчий відділу слідчого управління Головного управління
Національної поліції в Харківській області

 <https://orcid.org/0000-0001-7500-3378>

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ У ФРАНЦІЇ

Становлення України як демократичної, правової та соціально орієнтованої держави – першочергове стратегічне завдання сучасних процесів державотворення. Реалізація останніх покладається на відповідні органи державної влади, ключову роль серед яких відведено правоохоронним органам. Правоохоронні органи сьогодні покликані здійснювати такі основні завдання держави як: захист основоположних прав та свобод громадян, протидія злочинності, забезпечення внутрішньої безпеки держави. Події Революції Гідності 2014 року заклали фундамент для створення якісно нового органу державної влади з реальним дотриманням прав та свобод людини і громадянина. Відповідно таким органом державної влади покликана стати Національна поліція України. В той же час провідна роль у сфері протидії злочинності та захисту прав громадян відведена слідчим підрозділам Національної поліції України (органам досудового розслідування).

Діяльність органів досудового розслідування сьогодні носить досить неоднозначний характер: здійснюючи заходи з протидії злочинності, розкриття злочинів та захисту основоположних прав громадян слідчі стикаються з рядом суттєвих проблем, в переважна більшість яких пов'язана зі законодавчими недоліками кримінального та кримінального процесуального законодавства. Втім окрім законодавчих недоліків діяльності слідчих підрозділів, важливим є постійна професійна підготовка, що є особливо нагальним у сучасних процесах євроінтеграції. А відтак, актуальним є дослідження успішного зарубіжного досвіду професійної підготовки працівників слідчих підрозділів.

У теорії та практиці професійної освіти накопичено значний досвід, який може стати основою модернізації системи професійного навчання працівників слідчих підрозділів поліції. Різні аспекти професійної підготовки майбутніх слідчих активно досліджували вчені різних галузей знань. Однак, не обґрунтовано й не розроблено моделі професійної підготовленості та готовності працівників до ефективного виконання покладених на них завдань та функцій [1, с. 7].

У Франції професійна підготовка поліцейських, в тому числі, і слідчих підрозділів є важливою складовою усієї освіти взагалі. Першочерговим у питаннях професійної підготовки працівників слідчих підрозділів вноситься питання якості підготовки поліцейського відповідно до рангу та посади, зокрема увага зосереджена на наступних засадах:

- підвищення професіоналізму у практичній діяльності слідчих підрозділів;
- удосконалення спеціальних навичок розслідування окремих видів злочинів;
- професійна підготовка повинна сприяти налагодженню соціальних зв'язків з громадянами;
- розвиток особистої відповідальності;
- посилена стрілецька підготовка слідчих тощо.

Система підготовки поліцейських кадрів у Франції має централізований характер [2], при цьому професійна підготовка слідчих підрозділів є найстарішою в світі. Її утворюють двадцять шкіл для навчання рядових поліцейських, дві школи підготовки середньої ланки та школа комісарів поліції [3]. Початкова підготовка рядових поліцейських є найефективнішою ланкою в системі професійної підготовки поліції Франції. Вона триває протягом року. Упродовж чотирьох місяців слухачі отримують базові знання, необхідні поліцейському для несення служби. Потім їх направляють на практичне стажування до поліцейських підрозділів під керівництвом досвідчених наставників. З метою підвищення професійної майстерності поліцейських розроблено та впроваджено в освітній процес низку методичних посібників зі спеціальної тактики затримання злочинців. У таких виданнях викладено алгоритм дій у чотирьох основних модельних